

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 10.

V torek 7. marca 1854.

III. tečaj.

Beseda o plésu v oziru otrók.

(Iz pastirskiga lista visokočastitiga škofa Budjevlškiga.)

S krivim izgovoram: „mladost je norost“ — ali pa tudi od slepe ljubezni zapeljani — marsikteri starši svojim nedolžnim otročičem očitne plesse napravljajo, ali pa jim pri očitnim, šumečim rajanju znajti se dopušajo, ter ne mislijo in še spoznajo ne, koliko s tem napčniga storé. *V zgodnji mladosti otroke na plesiša voditi, alj jim tudi le dopušati, de se tam pričujoči znajdejo, je gola nespamet, huda razvada in pregreha nad družino* — naj bodo visoki alj nizki, ki se tega vdelézijo. Sprido očitniga plesa za otročjo mladost in njene vpričnosti na rajanju, keršanski starši, ki vašo in vam izročeni otrók časno in večno srečo spodbija, vam torej pred oči postaviti hočem, de bote to prevdariti in si k sercu vzeti zamogli.

Preljubi starši! kaj ne, de dobre, pobožne in pametne otroke imeti želite? Gotovo. Ta sreča pa se le ondi najde, kjer se otročiči z perve mladosti v keršanstvu práv podučujejo, k bogaboječnosti, pobožnosti, pohlevnosti, pridnosti in lepimu zaderžanju napeljujejo, in od grešnih nevarnost in slabih priložnost skerbno odvrtačujejo. Sveta dolžnost keršanske izréje otrók je pa nar pervo in posebno vam očetam in materam od Boga samiga izročena in naložena. Tode pri tem, ko mnogi starši svoje otroke v vsih za ta svét koristnih védnostih in sprétnostih urijo in uriti dajo — jih pa nar težji in nar koristniši vsih védnost, zatajevanja samiga sebe, in nar potrebniši vsih vmétuost, pokorsine do volje Božje in njegovih zapoved, nič ne učé, in k njih cilju in koncu ne pripravljajo. Kaj pa še več! Že v mladih, otročjih letih jih v lišpu

in nečimernosti — sveti kerstni obljubi ravno nasproti — na plešiše vodijo, na kraj polni nevarnosti, skušnjav in slabe priložnosti, na kraj, kamor še odrašeni mladéneč alj odrašena devica le z veliko varnostjo, pod varstvom in omejenjem priti smé, zgodnja mladost pa še dolgo dolgo se prikazati ne imela. Kakšna nespamet! Saj je vabil in budil, ki otroka k hudimu vlečejo, také že toliko, de bi se nikakor še množiti ne imele. Takó se naturna pohotnost, namesto berzdati jo in krotiti, že v otroku zdrami in spodbóde, in kmalo mesó čez duhá zmaguje, ker se s tem hudo nagnjenje in poželenje prezgodej zbudi, zmiram močnejši prihaja in poslednjič neukrotljivo postane. Od tod pride prezgodnje znanje in ljubovanje, ki se dela v sprido zadržanja mladosti; od tod se čistost sercá in nedolžnost, nar veči lepota drage mladosti, in z njo podpornja vse kreposti in keršanskiga djanja, bogaboječnost in sveta sramožljivost zgublja in mori.

Nikar ne recíte, keršanski starši! de, kadar ste vi zraven, se tega bati ni. Tudi pri vaši vpričnosti se v oménjenih priložnostih in okoljšinah serca otročičev popačijo, in njih nedolžnost je kmalo zamorjena. — Nikar ne mislite, de bo šola in cerkev vse spet popravila. Ako je po šolskih postavah obiskovanje plešiš še odrašeni mladosti prepovedano, kaj pa bo vse svarjenje v šoli pomagalo, ko vi že male otroke v take nevarne kraje vóдите in spušate! Kaj pa bo tudi cerkov pri vaših otrocih opravitú in poboljšatú zamogla, ko vam ona izgled in navk Jezusa Kristusa pred oči stavi, kteri je v starosti, modrosti in milosti Božji rastel, in krotkost in ponižnost in zatajevanje samiga sebe učil: vi pa svoje otroke njegovimu izgledu in navku ravno nasproti delati sami dopušate in clo v djanju k temu napeljujete! — Tudi se nikar ne izgovarjajte, de, ko otróci odrastejo, se bodo že spametvali. Kolikor poprej se v človeku hudo nagnjenje in poželenje zbudi in kolikor mánj se krotí, toliko močnejši potlej postane, toliko mánj se ukrotiti dá, in toliko veči moč v sprido sercá in duše dobí.

Preljubi starši! saj vender želíte veselje in tolažbo nad svojimi otróci doživeti. Pri takim napčnim ravnanju pa si bote njih izrejo še težavniši storili, in bote le žalost in sramoto nad njimi do-

živeli. Njih nepokoršina in nekeršansko življenje vam bo na stare dni le britkost in težavo delalo, vest vam bo vašo neskerbnost in zadolženje nad otroci očitala, in vas opomnila ojstre kazni, ki vas potem pred božjim Sodnikom čaka.

Pa spremislite še, kakó s takim nespametnim in nekeršanskim ravnanjem sami svoje vboge otročiče *na telesu in duši v škodo, v tem in prihodnjim življenju v nesrečo* spravljate. — Količno odraslih mladih ljudi si je že sgodnje smert ali pa vedno bolehnost priplesalo, žalostna skušnja obilno spričuje. Še toliko nevarniši pa je plés za rahlo otročjo starost. Kakó lahko se zgodi, de se po naglim razgrétju in prehlajenju, iz pomanjkanja potrebniga spanja, po obteženju želodca z jedmi in pijačami, ali po kateri drugi neprevidnosti — ako ne življenje, pa dostikrat zdravje za vselej zapravi! In čeravno vsakteriga to ne zadéne, ali morete réči, de ravno vaših otrok kteriga — morebiti o prvi prilóžnosti — zadéti ne utegne? Mem tega je pa gotovo, de zraven drugih vzrokov tudi prezgodni in presilni plés pripomore, de mnogi mladenči in dekleta hitro odevetó, zvénejo in se pred časom postarajo.

Kakó pač se duša otroka na plésu ali očitnim rajanju vsa zbéga, in vmišljija njegova goljufniga videza in slepotije svetá navzame! In nasledek tega je, de strah Božji, sveta nedolžnost in keršanska krepóst iz mlade duše zginé, nasproti pa merzlota, vnémarnost in zaničevanje do vere, in poslednjič popolna razujzdanost njeno mesto poséde. Ako se pa vera iz duše otroka zgubi, se potem pri mladenču in možu, pri devici in ženi ne bo lahko povernila. Sercé je za ljubezen stvarjeno, in se mora — Bogú ali pa svetu odpreti. Po takim neprevidnim ravnanju in dovoljenju staršev pa se bo le svetu odperlo, ter z nečimernostjo in napuhom, z željami svetne dopadljivosti in z hlepenjem do posvetniga razveselovanja takó navdalo, de mu bo vse delo in trud, prava dušna omika, verno življenje in keršansko zaderžanje zoperno in težavno, ali clo nemogoče postalo. De se na to vižo časna in večna sreča mladosti podkopuje, iz vsiga tega zdaj vender lahko spoznate.

Zatorej keršanski očetje in matere! išite z vestno skerbjô bogaboječnost v mlade serca otrók vsaditi, in odvrăčujte vse, kar jim na telesu in duši škodovati utegne. Krotíte v njih hudo poželenje, in varvajte se, de jim ne bote še sami skušnjav in slabe prilôžnosti delali ali privolili. Še le vadite jih, si kej odreči in premagovati se, de si bodo zatajevanje samiga sebe prilastili, brez kteriga človek v resnici nikoli srečen biti ne more. Varite svoje otroke pohujšanja in zapeljevanja, in v Božjim strahu jih izrédite. *V šoli in v cerkvi* — tam naj se vidijo vaši otrôci. V ta dva kraja jih vodíte in pošiljajte; in de bodo ondi prejeti navki sad obrodili, *z besedo in izgledam* domá poskerbite. Takó vam bodo otrôci v veselje in tolažbo izrastli in v podpóro vaše starosti; z lahko vestjô in mirnim sercam bote potém o smertni uri svojo dušo Gospodu izročili.

Pa tudi vi, voditeli nedolžne mladine! duhovni in drugi učitelji! o prizadenite si vse, de bote otročiče od oménjenih slabih prilôžnost po svoji môči odvrăčevali, njih nedolžnost skerbno varovali, in ljubezen Božjo v njih sercih redili in ohranili! Veliko veliko dobriga bote s tem storili, in veliko zasluženje in plačilo za to pri Bógu imeli.

Narodski običaji v Železnikah.

VII. Velikonočne veselice.

Med veselice in igre, ki jih mladina o velikonočnih praznikih pri nas igra, se štejejo: Žumra klicati, kloftavca, Marajona, Jera truma, Orla, Farbe, Zamorčke in Kolter šivati. —

Žumra kličejo le dekleta, in scer takole: Pod lipo napravijo dve klopi, ki ste si nasproti in kake 3 sežnje ena od druge oddaljene. Na eno klop se vsedejo tri, na drugo klop vse druge dekleta, kar jih igrati hoče. Zdaj zapojejo na prvi klopi sedeče tri dekleta:

Le vun je jezdil Žumer,

Le vun je jezdil njega drug. —

Vse dekleta: O kaj nam hoče Žumer?

na drugi klopi O kaj nam hoče njega drug.

Tri dekleta: On hoče vašo hčerko,
On hoče vašo hčerko. —

Vse dekleta: Mi je ne damo Žumru,
Mi je ne damo njega drug!

Tri dekleta: Le dajte mati hčerko,
Dokler jo možje prosijo.

Vse dekleta: Mi je ne damo Žumru,
Mi je ne damo njega drug!

Tri dekleta: Če je sami ne daste,
Jo po sili vzamemo. —

Vse dekleta: Le si jo zberi Žumer,
Le si jo zberi njega drug! —

Tri dekleta zdaj eno, katero si bodi po imenu pokličejo, ker zapejejo na priliko:

O lesem lesem Micka
Sprelepa mlada Micika,

in pri tih besedah se presede poklicana na drugo klop k unem trem, in zdaj zopet začnejo pesem od konca prepevati. To gre po tem tako dolgo, dokler perve tri vsih deklet na svojo klop ne skličejo. Potem je igra končana. Da mora ta igra silno stara biti, spričuje nje lepi miloglasni (mol) napev, v katerem veje prav staroslovanski duh. —

Kloftarca igrajo navadno odrašeni fantje. Na nizek čevljar-ski stol se vsede en fant z ruto v rokah, katero pri enem koncu derži, drugi fant, ki ga varha imenujejo, prime ruto za drugi konc. Vsi drugi se vstopijo v kolobar okoli nju. Kadar varh na stolu sedečega fanta med besedo „dober je“ po glavi kercne, se igra začne; fantje skušajo zdaj na stolu sedečega po herbtu al po glavi bunkati, al varh ibčno okoli njega skaklja in ga prav umetno brani; gleda pa tudi, da bi on ktereга zadel, vender se ne sme dalje oddaljiti, kakor je ruta dolga, katero obadva ves čas vsak za svoj konc deržati morata. Če kateri na stolu sedečega fanta, brez od varha zadet biti, vdariti more, zakliče: ena, in potem pri vsakem vdarcu štejejo eno naprej do devete, se pravi,

če je varh tako nevkreten, da on poprej nobenega zadeti nemore; če pa kterega zadene, sede potem zadeti na stol, poprejšni na stolu sedeči potem varje, prvi varh pa odstopi in tako gre igra zopet od začetka naprej. Ako se primeri, kar se pa redko zgodi, da bi do devete našteli, se potem varh na stol vsede in poprej na stolu sedeči varje. Tako igrajo naprej, dokler se ne naveličajo. Opomnim še, da so varhi včasih tudi prav malopridni; posebno, če kakega tevčka varjejo, nalašč pustijo, da ga do kake sedme prav dobro po herbtu krišpajo. Če ima pa varh na kterega piko, da bi ga rad na stol spravil, šepne na stolu sedečemu, ki potem stol v roke vzame in obadva urno skočita za odmenjenim, da ga varh zadeti more. Pri tej igri je velikokrat smeha in šalj dovolj.

Marajon je zlo navadna igra, vendar je imenovana skoraj v slednem kraju drugač. *Marajona* igrajo pri nas fantje in dekleta, vendar vsak posebej. Odločijo si en kraj, kterega „cilj“ imenujejo, in scer nar rajši na kakem razpotju, da se od več strani do njega priditi more. Zdaj se vstopijo v kolobar in kakor bi srečkali, se preštevajo do ene določene številke. Kterega zadnja številka zadene, ta potem lovi. Zdaj se lovec k „cilju“ vstopi in šteje do 20, al 50, al 100 in med tem se morajo drugi razkropiti, ker potem lovec prec loviti začne. Kterega vjame, ga vdari po herbtu izrekši besedo: „cilj je moj in tvoj;“ kteri pa srečno do cilja prileti, taistega se s roko dotaknivši ravno te besede izreče, in potem čaka, da so drugi al polovljeni al srečno k „cilju“ dospeli. Izgovorijo se pa poprej, al ho prvi al zadnji od lovca vjeti potem drugi pot lovec; če pa nobenega ne vjame, lovi potem še enkrat, dokler poslednič kterega ne uhvati. Tako igrajo naprej, dokler se jim poljubi. —

(Dalje sledi.)

Listonoša.

Iz Kropo na Gorenskem. Čudno se zdi nekterim visokočastitim gg. duhovnikom, kteri me poznajo, kakor tudi drugim mojim daljnim prijatlom in znancom, da sim učiteljsko službo v *Hrenovcah* na Notrajskem popustil, in se v Kropo podal. Ne čudim se tistim, kterim se čudno zdi, da sim iz Hrenovca

šel, ker je v Hrenovcah še res precej dobra služba in tudi velika fara, ktera šteje nekež čez 3700 duš; — tode ako je vse, edinega in nar bolj za ondotnega učitelja potrebnega pa ni — namreč: šolske hiše. — Ker je v Hrenovcah pri fari razun duhovnije le samo 5 hiš, se ni mogla druga hiša, kakor že silno stara in pred nekaj časom od g. Lenasita, ondotnega kupca, kupljena v najem dobiti. Ljudje so pa svojemu učitelju tamkej res nagnjeni, ter jih zamorem še dan donašnji razun enih očitno pohvaliti, posebno pa Landelce, zmed katerih ni eden, ko se je učiteljska plača nekoliko povikšala, pri biri ust odperl in učitelju odmerjni donesek očital, kar se je po drugih vaseh žalibog le preveč besedovalo, ko so učitelju le samo — 3 krajcarje — več od sicer dati morali. Iz tega se torej razvidi, da je edini uzrok le ta bil, da sim prisiljen Hrenovce popustiti moral, in se deloma z drugo službo preskerbeti, ker potrebnega stanovanja nisim imel. — V Kropi pa imam lepó, prostorno stanovanje in prav pripravne shrambe. Da so pa tudi Kropčanje dobri in postrežljivi ljudje in očitne pohvale vredni, se iz tega vidi, ker so me koj ko sim v Kropo prišel, z potrebnimi rečmi iz lastniga nagiba kakor z dervami i. t. d. previdili; tudi brez denarnih doneskov ni bilo. In ko sim o s. Lucii navadno biro, kar je samo le v denarjih, pobiral, so mi nekteri iz dobre volje še več dali. Radi in z veljem priljudni Kropčanje svojemu učitelju dajo, kar mu dati imajo, in zamorem reči, da marsiktero faro v tej zadevi osramoté, ker se nekteri kregajo in se tudi raji toževati pusté kakor pa da bi učitelju radovoljno dali, kar jim je za dati odločeno, ter učitelja zato po nedolžnem zavidujejo, ja ga celo preklinjajo, ker ga pičlo plačevati morajo. O, pač borno učiteljstvo, komu se ne vsmili!? — Tode Kropčanje se ne obnašajo takó, radi in z veseljem učitelju odrajtajo, kar mu za odrajtati imajo, in ga spoštujejo kakor učitelja. Verli Kropčanje le tako naprej; slava vam! — Ker so pa povsod težave tužnega učiteljstva vkoreninjene, torej tudi tukej brez njih ni; le to je za učitelja tukej težavno in prenapeto, da mora zraven obilnih šolskih opravkov (ker vsakdajno šolo 110 otrok, in nedeljsko okoli 90 učencov in učenk obiskuje) še dvé cerkvi t. j. farno s. Lenarta in drugo Matere

Božje, ktere ste na vsako plat terga ena od druge precej odaljene, cerkvniti ali mežnariti. — Velika napaka je to in velika ovira pri nauku. **Z Bogom.**

J. Perše,
učitelj.

Drobtinčice.

* Beseda, ki je jo nek domorodec v „šols. prijatel“ u zastran *sadjoreje* izgovoril, je padla na rodovitno in žlahtno zemljo. Po celem Štajerskem sloveči, pri več kmetijskih družbah slavno znani *sadjorejec* in izverstni slovenski pisatelj, g. *Peter Musi*, izgledni učitelj v Šoštajnu, spisuje *sadjorejo*, ktero bo „šolski prijatelj“ zaporedoma donášal. U prihodnjem listu bomo začeli narprej od *sadjoreje*, potem — alj bodo bravci želeli — tudi od *hmelo- in sviloreje*. Vse po domače in po tridesetletnih skušnjah. Ne moremo zamolčati, kar je nam g. *P. Musi* odpisal, ko smo ga prašali, koliko hoče kej imeti za toliko imenitni in obširni rokopis. „Tudi barate, piše g. *Musi*, ktero plačo bi za svoje delo tirjal. Nekdaj niso kej premoženja škofi imeli; med te vverstimo tudi sv. *Mohora*. — Vboga sirota je! zatorej mu s radostjov ta mali dar ponudim, timveč, ker mi to delo priložnost da, mojemu dragemu prijatelju in dobrotniku — to je: prečast. gosp; *Rudmaš-u* se malo hvaležnega skazati.“ Tako govori serce prav domorodno in hvaležno — serce prav slovensko. —

* U Idrii je letos 19 prav marljivih pripravnikov. Slovenske šole se bojo u nekih letih lepo vpravnale.

Društvo sv. Mohora.

* Dalje so pristopili p. n. gospodi: 895. Globočnik Maks, kapl. pri sv. Frančžku; 896. Jakober Ulrih, kmet na Rudi; 897. Kristof Mat, učit. v Černomlju; 898. Urbanič Juri, kmet pri M. Snežnici; 899. Bohh Leop., učen. pri M. Snežnici; 900. Bohinc Andr., fajm. v Cerklah; 901. Arher Fr., kapl. v Cerklah; 902. Kepic Alen, kmet. hčer v Cerklah; 903. Kuralt Jan., fajm. v Mansburg; 904. Otoničar Mat., učenec v Ljubl.; 905. Peterlin Stef., benef. v Lazičah; 906. Sarnik Ant., expos. v Winklern; 907. Staré Alojz, učen. v Lubl.; 908. Kramberger Mart., kapl. v Ormužu.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einšpieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.